

פרשת אחרי מות

בקרבתם לפני ה וימתו (טז, ב)

לתוקף מורא מקדש

במיתתם הפתאומית של בני אהרון, נדב ואביהוא:

אקדמות מילין:

חיל ורעדה אחזנו בבואנו לברר באופן פרשני נוקב ומרתק, מה באמת התרחש באחד לחודש הראשון בשנה השנית עת שביום זה חיכו כולם להתגלות השכינה ושבמהלך היום הגדול הזה נשרפה נשמתם של נדב ואביהוא אך גופם ע"פ חז"ל נשאר קיים. על פניו זה מוות יחיד ומיוחד שיש בו כדי לתת לנו הזדמנות חד פעמית & והצצה נדירה בחלון הזדמניות צר, שדרכו ניתן אולי לתת לנו את תחושת היראה הכל כך נצרכת בבואנו אל הקודש ונדע ונחוש את הנהגת ה' שאכן סביביו נסערה מאוד ואלוקים מדקדק עם חסידיו בחדות דקה ביותר כמו & חוטא של שערה.

יום זה שנטל עשרה עטרות אך הנורא מכל התרחש ונדב ואביהוא בניו של הכהן הגדול נשרפו באש שיצאה מאת ה' ויש לברר על פי חז"ל מה היה חטאם שכך נענשו האם היה כאן מידה כנגד מידה או שהיה כאן מעשה שבא לתת לעם ישראל את תחושת היראה מהשכינה ולהורות להם דרך בעבודת ה'. מבאר באופן מופלא בעל ספר "הכתב והקבלה" את הפסוק הקשה: "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה'" מה יש להוסיף וימתו אם רשום "ותאכל אותם"? אלא באמת בעצם לא הייתה כוונתם לחטוא חלילה. כי אף הם בשמחתם שכאשר ראו אש חדשה שיוצאת מלפני ה' ותאכל את העולה עמדו להוסיף אהבה על אהבה ואמר להם המקום: 'אתם כיבדתם אותי ואני אכבד אתכם יותר' ונקראו בשל כך 'מיודעיו של מקום גדולים ממש ואהרון'. ותאכל אותם הכוונה מעניין האכילה השניה קבלת נשמתם בשמחה.

מתברר שסיפור טרגי זה מופיע בתורה כחמש פעמים אנו נביא המקורות. נמשיך בפרשנות ובמדרשי חז"ל ונבוא לידי מסקנה שיש לתת את הדעת ולכוון את מעשינו נכונה בבואנו אל הקודש פנימה. הרמב"ם בספר המצוות מצוות עשה & כא' - שציוונו לירא מן המקדש הזה מאוד עד שנשים בנפשנו הפחד & והיראה כמו שנאמר: "ואת מקדשי תיראו".

אנו נדון במאמר זה במספר סוגיות: 1- מהי אש מן השמים & 2- מה זה אש זרה? אשר לא ציווה, מה כן ציווה? ומהו מיקומם הרוחני של נדב ואביהוא במסורת ישראל?

תחילה נביא המקורות בעניינם של נדב ואביהוא:

מקור א- וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת-אֵלִישֶׁבַע בֶּת-עֲמִינָדָב אַחֹת בְּחֹשֹׁן לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-נָדָב וְאֶת-אֲבִיהוּא אֶת-אֶלְעָזָר וְאֶת-אִיתָמָר.

מקור א-2 מקור נוסף וחשוב ביותר להבנת כל העניין ומכאן הכל מתחיל & והוא & בפרשת משפטים שם הם מוזכרים שבזמן מתן תורה נאמר... ספר שמות פרק כד' א'- וְאֶל-מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֵלַי וְהָיִיתִי, אִתְּךָ וְאֶהְרֹן וְנָדָב וְאֲבִיהוּא, וְשִׁבְעִים, מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל; וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם, מִיָּחָק. וְעוֹד בַּהֲמִשְׁךָ: פֶּרֶק כד' פסוק ט'- וַיַּעַל מֹשֶׁה, וְאֶהֱרֹן--נָדָב, וְאֲבִיהוּא, וְשִׁבְעִים, מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעוֹד בַּפס' יא'- וְאֶל-אַחֲזֵיז בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא שָׁלַח יָדוֹ; וַיַּחֲזֹ, אֶת-הָאֱלֹהִים, וַיִּאֲכָלוּ, וַיִּשְׁתּוּ.

מקור 2- א וַיִּקְחוּ בְנֵי-אֶהֱרֹן נָדָב וְאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶמְתּוֹ וַיָּתְנוּ בָּהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֹת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם. & ב וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי יְהוָה. & ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר-דָּבָר יְהוָה לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ וְעַל-פְּנֵי כָל-הָעָם אֶכְבֵּד וַיֵּדֶם אֶהֱרֹן. & ד וַיִּקְבֹּא מֹשֶׁה אֶל-מִשְׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיזָל דֹּד אֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קִרְבוּ שָׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי-הַקֹּדֶשׁ אֶל-מַחוּץ לַמִּחֲנֶה. & ה וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאם בְּכַתְנֵתָם אֶל-מַחוּץ לַמִּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דָּבָר מֹשֶׁה. & ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אֶהֱרֹן וְלֹאֲלֶעָזָר וְלֹאֲיִתָמָר בְּנֵי כַּאֲשִׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ וּבְגִדֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמָּתוּ וְעַל כָּל-הָעֵדָה יִקְצֹף וְאֲחֵיכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת-הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה. & ז וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ פֶן-תָּמָתוּ כִּי-שָׂמַן מִשְׁחַת יְהוָה עָלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כְדִבְרֵי מֹשֶׁה.

מקור 3- ויקרא טז א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אֲחֵרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי-יְהוָה וַיָּמָתוּ:

מקור 4- במדבר & פרק א' "אלה תולדות אהרן ומשה & ביום דבר יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי. & ב וְאֵלָה

פרשת אחרי מות

שמות בני-אֶהֱרָן הַבֶּכֶר נִדָּב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאַיִתֶּמֶר. & ג אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרָן הַכֹּהֲנִים הַמִּשְׁחִים אֲשֶׁר-מִלָּא יָדָם לְכַהֵן. & ד יָמַת נִדָּב וְאַבִּיהוּא לִפְנֵי יְהוָה בְּהִקְרָבָם אֲשֶׁר זָכָה לִפְנֵי יְהוָה בְּמִדְבַּר סִינִי וּבָנִים לֹא-הָיוּ לָהֶם וַיָּכֶהוּ אֶלְעָזָר וְאַיִתֶּמֶר עַל-פְּנֵי אֶהֱרָן אֲבִיהֶם."

מקור 5-במדבר פרק כו'- ס וַיֵּלֶד לְאֶהֱרָן אֶת-נִדָּב וְאֶת-אַבִּיהוּא אֶת-אֶלְעָזָר וְאֶת-אַיִתֶּמֶר. & סא יָמַת נִדָּב וְאַבִּיהוּא בְּהִקְרָבָם אֲשֶׁר-זָכָה לִפְנֵי יְהוָה.

הנצי"ב בפירושו לפרשה מקדים ואמר כך: כבר בימי משה היו כיתות בישראל הרודפות לדעת את ה' והיתה בהם התנוצצות של קדושה אך עדיין לא דהיינו באותו הזמן, לא הגיע העת לכך וההתפעלות מקדושת ה' היתה יכולה להיות מאוד מסוכנת. כאשר היא פורצת לא בדרכים אשר ציווה ה'. אומר משה להם העבירו יצר הרע שבכם כי לא טוב הוא שהלוא מביא אתכם & לידי תשוקה עצומה לקרבת ה' אך לא כך בדיוק היא הדרך הרצויה. אם לא תלכו בדרך אחת ובעצה אחת בעבודת ה' תסתבכו.

נמצא מדיוקים בפסוק שנדב ואביהוא נכנסו פנימה מתוך האש הפנימית שהתלהב בלבבם בקרבתם לה' ומתוך & אהבת ה' שיקדה בהם. ואף שמצווה זו יקרה היא בעיני ה', אבל לא בזה הדרך אשר לא ציווה ה'. ולמה כתיב וימתו לפני ה'? פגעה בהם מידת הדין תכף ומיד, מדוע? בשביל שהיו בפלטין של מלך מה"מ הקב"ה, ואם היו עושים עבירה שחייבים עליה מיתה בידי שמים אך בחוץ. לא היתה פוגעת בהם מידת הדין תכף ומיד.

המדרש על הפרשה הקשה הזו אומר כך: ועת ומשפט יודע לב חכם (קהלת ח ה), זה משה, שכבר אמר לו הקדוש ברוך הוא, ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמו' כט מג), מתקדש אני שם במכבדי. והיה משה משמש כל שבעת ימי המלוואים. והיה מתירא לומר שמא מדת הדין פוגעת בו, שנאמר, ונקדש בכבודי. ולא עשה, אלא אמר לאהרן, שמרו אבל שבעת ימים. אמר לו, למה. אמר לו, כך אמר לי הקדוש ברוך הוא, כי כן צויתי. כיון ששמרו שבעת ימי האבל ובא יום השמיני, נכנסו נדב ואביהוא להקריב, פגעה בהן מדת הדין ונשרפו, שנאמר, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה'. בא משה ואמר לאהרן, הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש. והיכן דבר. במדבר סיני, ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי. וכן אמר משה לאהרן, העת שאמר לי בקרובי אקדש, חשבתי כי בי או בך יפגע, ועכשיו אני יודע כי הם גדולים ממני וממך. וידום אהרן, היה לו הדבר לנחמה. לכך נאמר, שומר מצוה לא ידע דבר רע: ועוד במדרש פרשת אחרי מות- דבר אחר, כטוב כחוטא. כטוב, אלו בניו של אהרן. כחוטא, אותן שחלקו, קרח ועדתו שקרבו כדי לחלק על משה ונשרפו, שנאמר, ואש יצאה מאת ה' (במד' טז לה). ובניו של אהרן נכנסו להקריב, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם (ויק' י ב).

הגמרא במסכת עירובין דף סג'- והא תניא: 'רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן! מאי דרוש? (ויקרא א ז) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח [וערכו עצים על האש], אמרו: אף על פי שהאש יורדת מן השמים - מצוה להביא מן ההדיוט; ותלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר שהורה הלכה בפניו; אמר רבי אליעזר לאימא שלום אשתו: "תמיה אני אם יוציא זה שנתו" - ולא הוציא שנתו. אמרה לו: נביא אתה? אמר לה: לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך מקובלני: כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה.

המהרש"א על הסוגיא במסכת עירובין מוסיף & הבנה נוספת-הוא רוצה לאמר כך:אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. אש זאת נמצאת על המזבח תמיד אש זו הגיעה במעמד הר סיני עת התגלה ה' עליו וכל יום היו מוסיפים שני גזרי עצים וכך האש תמיד דלקה וגם בזמן המשאות רבוצה היתה האש תחת כלי מיוחד ואש זו היא שאכלה את העולה ואת החלבים ואש זו יצאה מלפני ה' בארבעה לשונות ונכנסה בחוטמיהם(של נדו"א) וכך נשרפה & נשמתם וגופם(נשאר) קיים.

גמרא זבחים דף קטו -... רבי אומר זו פרישות נדב ואביהוא בשלמא למ"ד זו פרישות נדב ואביהוא היינו דכתיב (ויקרא י, ג) הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש אלא למ"ד זו פרישות בכורות היכא רמיזא דכתיב (שמות כט, מג) ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי אל תקרי בכבודי אלא במכובדי דבר זה אמר הקב"ה למשה ולא ידעו עד שמתו בני אהרן כיון שמתו בני אהרן אמר לו אהרן אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקב"ה כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הן שתק וקבל שכר שנאמר (ויקרא י, ג)

פרשת אחרי מות

וידום אהרן.

רשי מבאר-זו פרישת נדב ואביהוא - כלומר לא נקראו בכורות כהנים אלא מי הן הכהנים הנגשים שהוזהרו כאן לפרוש מן ההר זה נדב ואביהוא שנעשו בסיני כהנים והן הכהנים הנגשים אל ה' להקריב קרבנות: היינו דכתיב - כשמתו נדב ואביהוא אשר דבר וגו' כדקאמר בסיני (שמות יט) פן יפרוץ בהם ה' וכיון שלא נזהרו לפרוש מן ההיכל בהקמת המשכן פרץ בהם:

הגמרא במסכת סנהדרין דף נב'- רבי אלעזר אמר אתיא שריפה שריפה מבני אהרן מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים ... ומאן דיליף מבני אהרן מנא ליה דכתי' (ויקרא י, ב) וימותו לפני ה' כעין מיתה ואידך ההוא שריפה ממש הואי ומאי דכתיב וימותו דאתחיל בהו מגואי כעין מיתה דתניא אבא יוסי בן דוסתאי אומר שני חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לארבע ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה ושרפום והכתיב (ויקרא י, ב) ותאכל אותם ולא בגדיהם. ועוד מוסיפה הגמרא: וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן אמר לו נדב לאביהוא אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור אמר להן הקב"ה (בא) ונראה מי קובר את מי?

מבאר ה'חזקוני'- "אשר לא ציווה אותם" - היות שביום זה הייתה צריכה להתגלות שכינת ה' על ידי האש. ככתוב "אש אוכלת אש", ולכן לא ציווה שיביאו אש מן ההדיוט. כי טעו בהוראתו להקריב היום אש זרה ומה שכתוב "ונתנו בני אהרן אש ..." שאף על פי שירדת אש מן השמים מצווה להביא מן ההדיוט היינו מיום זה (ב' ניסן והילך) אך היום א' ניסן, לא. ולמה? כי היום תרד אש מן השמים ובה ורק בה רצה ה' להתכבד. מה זה "לא ציווה"? הכוונה שלא למעט כבוד שמים ואת כבוד השכינה.

היכן מצאו את מותם-? בנושא זה יש מחלוקת תנאים ומובא & כך במדרש. רבי אליעזר אומר- "לא מתו אלא בחוץ מקום שבו מותרים הלווים להיכנס שנאמר: "וישאום בכותונתם" אם כן למה נאמר "לפני ה'?" שנגפן המלאך ודחפן לחוץ.

רבי עקיבא אומר - לא מתו אלא בפנים שנאמר "וימותו לפני ה'". א"כ למה נאמר "וישאום בכותונתם"? מלמד שהטילו חניתות של ברזל וגררום לחוץ.

"וימותו"- מידה כנגד מידה חטאו באש ולכן נענשו באש שהרי מצינו שכבוד ה' 'כאש אוכלת בראש ההר' והוזהרו בה כבר מהר סיני ולכן כשחטאו באש אין מנוס והם גם ילקו באש. ודווקא בכהנים הקרובים אלי לשרתני רצוני להתקדש ולא שיתחלל שמי. וידם אהרן"- & ממה שרוצה היה להתאבל אך לא עשה זאת.

ובכן מי אכן ראוי שיבכה על השריפה הזו? מבאר ה'שפת אמת' בני ישראל. & ולמה? כי במעמד הר סיני הקדימו ישראל נעשה לנשמע אך בחטא העגל ירדו ממדרגתם אך נדב ואביהוא לא ירדו ונשארו במדרגת נעשה ונשמע. גם כעת ובעיקר כעת, & ומכיוון שישראל ירדו ממדרגתם נמצא שהם הזקוקים כעת יותר מכל לבכות על השריפה הזו. שלמעשה מבטאת את 'חטאתם' בירידתם, הרוחנית.

ואמרו נדב ואביהוא לעצמם שיכולים הם להנהיג את ישראל כמו בזמן שלפני החטא אבל באמת לא כן היה רצון ה' כי בכל דור & יש את ההנהגה שלו ולכן המיתם, כי & אין הם באמת ראויים להנהיג את הדור. ע"פ החסידות הטעות היתה בזה שהקטירו את הקטרת על מזבח העולה, למה? כי חשבו שהיום שירדה אש מן השמים ותאכל את העולה ואת החלבים הוא כעין מזבח הזהב מזבח הקטרת מזבח הפנימי אך טעו בכך. שעליו מקריבים קטרת. ומכיוון שהקדושה יצאה לדעתם מפנימה, החוצה הקריבו על מזבח העולה... את הקטרת והנה זו היתה הטעות שלהם.

"ועל פני כל העם אכבד"- הכוונה בזה שגובר כח כללות פשוטי בני ישראל מתוך כח היחידים הקרובים אליו והם שיבכו את השריפה כי ירדו ממדרגתם.

שתויי יין- ע"פ השפת אמת אין שום מקום לבוא ולומר שנו"א עשו זלזול מאוס שכזה אלא מאי? כי אין כהן המשרת לפני ה', & רשאי בכלל להוסיף שום התפעלות מצידו ובא לידי ביטוי במליציה "שתויי יין". הרב כשר בספרו 'תורה שלמה' מביא עוד הסבר בנושא-

על הפסוק "ותצא אש מלפני ה'" - מהיכן יצאה? הוי אומר מן השמים יצאה כי נאמר כאן "ותצא אש מלפני

פרשת אחרי מות

ה'" ובמדבר יז'- "כי יצא הקצף מלפני ה'" מה להלן מן השמים אף כאן מן השמים.
 "וימותו לפני ה'" מיתתם לפני ה' ונפילתם בחוץ. רבי ישמעאל אומר- 'וימותו לפני ה'" מיתתם לפני
 ונפילתם לפני אלא מאי? גררום בחנית של ברזל. איסי בן עקיבא אומר - לא מתו נדב ואביהוא אלא כדי
 לקדש שמו של מקום ושלא ליתן פתחון פה לכל באי עולם, שלא יאמרו שלא שרתה שכינה באהל מועד
 אלא רק בערפל שהרי נדב ואביהוא נכנסו לפנים ולא ניזוקו...
 הפרשנים מבארים ומצביעים בנושא דידן, שיש מצב של התקרבות לא רצויה ויש מצב של הקרבה לא
 רצויה וזה מן השינוי & שפסוק אחד אומר 'ויקרבו לפני ה' אש זרה', ופסוק אחר אומר בקרבתם לפני ה'
 וימותו' 'ובא הפסוק שלישי ומכריע' בהקריבם אש זרה " וה' יאיר עיניינו בעניין זה ונדע שלא כל הרוצה
 לקרובה אל ה' אם פיזית ואם בקרבן, יעשה זאת איך שבא לו, אלא אך ורק בציווי ה'. תונשל"ע